

KÜLTÜRPARK'IN TAŞIMA KAPASİTESİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

İÇİNDEKİLER

ŞEKİLLER DİZİNİ	ii
TABLolar DİZİNİ	iii
1. GİRİŞ	1
2. MATERYAL ve YÖNTEM	2
3. BULGULAR.....	5
3.1. Etkinlik Takvimi.....	5
3.2 Ekolojik/Fiziksel Taşıma Kapasitesi	11
3.3. Sosyal Taşıma Kapasitesi	20
4. SONUÇ ve ÖNERİLER.....	23
KAYNAKÇA	29

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Kültürpark etkinlik alanlarının ve etkinlik tiplerinin mekânsal dağılımı	6
Şekil 2. Kültürpark'ta ilkbahar aylarında gerçekleştirilen etkinliklerin mekânsal dağılımı	7
Şekil 3. Kültürpark'ta yaz aylarında gerçekleştirilen etkinliklerin mekânsal dağılımı.....	8
Şekil 4. Kültürpark'ta sonbahar aylarında gerçekleştirilen etkinliklerin mekânsal dağılımı	9
Şekil 5. Kültürpark'ta kış aylarında gerçekleştirilen etkinliklerin mekânsal dağılımı	10
Şekil 6. Kültürpark'ta belirli bir döneme bağlı kalmayıp, yılın büyük bölümünde kullanılan aktivite alanları.....	11
Şekil 7. Kültürpark'ın kapılarından itibaren görülmeye başlayan bakım-onarım yetersizliği örnekleri-1	15
Şekil 8. Kaskatlı havuz yakınındaki döşeme çökmeleri.....	15
Şekil 9. Kültürpark'ta geniş alanlar kaplayan tanımsız alanlara örnekler	16
Şekil 10. Programlı etkinlikler dışında yılın çok büyük bir bölümünü atıl geçiren Uzun havuz	17
Şekil 11. Kültürpark için olumlu mekânsal kullanım deneyimi ve memnuniyet unsurları	21
Şekil 12. Kültürpark için olumlu mekânsal kullanım deneyimi ve memnuniyet unsurları	22
Şekil 13. Sığırcık (<i>Sturnus vulgaris</i>) için geceleme alanları	25
Şekil 14. Leş Kargası (<i>Corvus cornix</i>) için geceleme alanları	26
Şekil 15. Küçük Karga (<i>Corvus monedula</i>) için geceleme alanları	26
Şekil 16. Kültürpark iyileştirme süreci kapsamında yapılan müdahalelerden örnekler.....	28

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. Rekreatyonel taşıma kapasitesinin değerlendirilmesinde kullanılacak indikatörler 4

Kültürpark'ın Taşıma Kapasitesinin Değerlendirilmesi

Nurdan Erdoğan¹, Ilgaz Ekşi¹, Ayşenur Kaylı¹ Betül Çavdar²

1. İzmir Demokrasi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, İzmir Demokrasi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı ABD.

2. Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı ABD.

1. GİRİŞ

Taşıma kapasitesi kavramı çevre yönetimi kapsamında uzun yıllardır üzerinde tartışılan bir konudur. Kavram olarak ilk kez 1838 yılında ortaya atılsada, özellikle 1968 yılında Garrett Hardin'in tarafından yayınlanan "*The Tragedy of Commons* (Ortak Malların Trajedisi) isimli makale ile taşıma kapasitesine yönelik çalışmalar daha görünür hale gelmiştir (Watson and Kopachevsky, 1996; Manning, 2013). Makalede, herkesin kullanımına açık olan kamusal kaynakların (deniz, akarsu, göl ve benzeri) yönetiminde insanların yakın gelecekte elde edecekleri kazançlar/faydalar üzerinden yola çıktıklarına vurgu yapılarak, bu kaynaklar üzerinde büyük baskılar oluşturulduğu belirtilmektedir. Taşıma kapasitesinin aşılmasına neden olan bu kullanım biçimlerinin ise kısıtlı kaynak kapasitesine sahip olan çevre üzerinde yıkıcı etkilerinin olacağı ifade edilmektedir.

Taşıma kapasitesi kavramı ilk kullanıldığından bugüne kadar değişik koşullarda ve çeşitli disiplinlerde değişik çevreler tarafından farklı biçimlerde ele alınmış ve değişik tanımlar ortaya çıkmıştır. Tanımlar, genelde benzer olmasına rağmen ilgili disipline göre farklı anlamlar kazanmış ve ilgi alanı genişlemiştir (Gül ve Akten, 2005). Stankey ve Manning ise taşıma kapasitesini "Bir alanın, fiziksel çevrede veya kullanıcıların yaşantısında herhangi bir bozulmaya neden olmaksızın, belirli bir zaman diliminde edinebileceği kullanım karakteri" olarak tanımlamıştır. Taşıma kapasitesi kelime anlamı olarak karşılama miktarı, ya da dayanma miktarı olarak tanımlanabilir (Doğan, 2013). Buna göre taşıma kapasitesi, çevresel faktörler, psikolojik (algısal) bileşenler, hükümet politikası, ulaşım olanakları, su ve elektrik gibi alt yapı hizmetlerinin destinasyona özgü kombinasyonu tarafından belirlenen, yöreye özgü bir faktördür (Prideaux, 2000). Taşıma kapasitesinin, bölgeden bölgeye ya da yöreden yöreye farklılıklar gösterebildiği gibi zamanla da farklılıklar gösterdiği ve bu farklılıklardan etkilendiği de düşünülmektedir (Erdemir, 2018).

Yoğun ve düzensiz kentleşme, göçler, doğal alanların yok olması ve çevre sorunları, kentsel yaşam içerisinde yoğun iş yaşamının getirdiği stres gibi etkenler sonucu rekreasyonel olanaklara olan ihtiyacın artması gibi nedenlerle kentsel açık yeşil alanlarda kıt bir kamusal

kaynak niteliği kazanmıştır. Bu kapsamda, parklar, çocuk oyun alanları, spor alanları gibi mekanlarda yoğunluk artmakta ve bu artış da kaynaklar üstünde bir baskı yaratmaktadır. Mekansal kullanım açısından değerlendirildiğinde, Dünya Turizm Örgütü'ne göre "Bir alanın tahammül gösterebildiği kullanıcı miktarı ya da seviyesi" olarak tanımlanmaktadır (Kaptan Ayhan ve Cengiz, 2008). Mathienson ve Wall (1982) ise taşıma kapasitesini bir alanı, fiziksel çevrede kabul edilemez tahrifatlar ve rekreasyonel bilinçte kabul edilemez bir düşüş olmadan kullanabilen maksimum insan sayısı olarak tanımlar. Yine Buckley (1999)'in tanımına göre taşıma kapasitesi, bir alandaki ekosistemde algılanabilir ya da en azından geri dönülemez ekolojik değişiklik yaratmayan ziyaretçi sayısı ya da bir alan ya da ekosistemin ekolojik değerlerde kabul edilemez sorunlar olmadan önce sayı ve aktivite açısından kabul edebildiği maksimum rekreasyonel kullanım seviyesidir. Bu çalışmada, İzmir'in en önemli kent parkı niteliğindeki Kültürpark'ın, taşıma kapasitesinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bununla birlikte, taşıma kapasitesini hesaplamaya yönelik formüller geliştirilmiş olsa da bütüncül değerlendirme yapabilmek uzun dönem izlemeleri gerekli kılmaktadır. Bir çerçeve olarak sunmak gerekirse, taşıma kapasitenin belirlenebilmesi için; 1) gelişme stratejilerinin ve erişilmek/korunması istenen koşulların belirlenmesi, 2) ilişkili gösterge ve standartların belirlenmesi, 3) Bu gösterge ve standartlarda meydana gelen değişimlerin izlenmesi, 4) Uygun görülen standartların korunması için yönetim ilkelerinin belirlenmesi gerekmektedir. Bu kapsamda çalışmada genel hesaplamalar yapılmış bunun yanı sıra alanın mevcut flora ve fauna varlığı kullanım biçimleri dikkate alınarak yorumlamalarda bulunulmuştur.

2. MATERYAL ve YÖNTEM

Araştırmanın ana materyalini, Kültürpark ve kullanıcıları oluşturmaktadır. Kullanıcıların Kültürpark'ı kullanma biçimleri "Kültürpark Kullanıcı ve Kullanım Profili Raporu"ndan ayrıca detaylı bir biçimde verilmiştir. Kullanım yoğunlukları açısından önemli bir diğer unsur ise Kültürpark etkinliklerinin belirlenmesi, haritalanmasıdır. Bu kapsamda, Kültürpark Şube Müdürlüğü'nden elde edilen etkinlik bilgilerinin çok kısıtlı olması nedeniyle, etkinlik web sayfaları, sosyal medya uygulamalarından elde edilen veriler ile bir etkinlik takvimi oluşturulmuştur.

Rekreasyonel taşıma kapasitesi ekolojik/fiziksel, sosyal (algısal) ve ekonomik olmak üzere temelde 3 kategoride ele alınmaktadır. Kültürpark kamusal bir alan olması nedeniyle ekonomik taşıma kapasitesi bu çalışmanın dışında bırakılmıştır. Kültürpark'ın ekolojik/fiziksel taşıma kapasitesinin belirlenmesinde ise, IUCN tarafından geliştirilen ve rekreasyonel taşıma

kapasitesini üç düzey tanımlayan yaklaşım referans alınmıştır. Yaklaşım göre bir alanın rekreasyonel taşıma kapasitesi; "Fiziksel Taşıma Kapasitesi", "Gerçek Taşıma Kapasitesi" ve "Etkin Taşıma Kapasitesi"nden oluşmaktadır.

Fiziksel Taşıma Kapasitesi (FTK), tanımlanmış bir mekân içine, belirli bir zamanda fiziksel olarak sığabilen maksimum insan sayısıdır ve şu formülle hesaplanmaktadır:

$$FTK = A \times Z/a \times R_f$$

FTK : Fiziksel Taşıma Kapasitesi

A: Alan (Ziyaretçilerin kullanımı için mevcut alan veya patika)

Z/a : Ziyaretçi / alan (Ziyaretçi başına düşen alan veya patika uzunluğu)

(alanda: 1 ziyaretçi/m²; patikada: 1 ziyaretçi/m)

R_f : Rotasyon faktörü (Günlük ziyaret sayısı)'dür.

"Rotasyon Faktörü", bir alanda çalışma saatleri yönünden izin verilebilen günlük ziyaret sayısıdır ve aşağıdaki formülle hesaplanmaktadır:

$$R_f = \text{alanın günlük açık olduğu süre} / \text{bir ziyaretin ortalama süresi}$$

Gerçek Taşıma Kapasitesi (GTK), bir alanda izin verilen maksimum ziyaretçi sayısı olup, alanın belirli negatif özelliklerinden elde edilen düzeltme faktörlerinin FTK'den matematiksel olarak çıkarılmasıyla elde edilir. Bu düzeltme faktörleri biyofiziksel, çevresel, ekolojik, sosyal ve yönetsel değişkenlerden elde edilir. GTK şu formülle ifade edilir:

$$GTK = FTK - D_{f1} - D_{f2} - \dots - D_{fn}$$

$$D_f = D_s / D_t \times 100$$

D_{f1} , D_{f2}, D_{f n} : Her bir değişken için hesaplanan düzeltme faktörleri

D _f	: Düzeltme Faktörü (%)
D _s	: Değişkenin Sınırlayıcı Değeri

Geçerli olan tüm düzeltme faktörleri hesaplandıktan sonra bunlar daha önce hesaplanmış olan FTK'den matematiksel olarak çıkarılır. Yüzde değer olarak ifade edilen düzeltme faktörleri formülde aşağıdaki şekilde yerine konulur:

$$GTK = FTK \times (100 - D_{f1}/100) \times (100 - D_{f2}/100) \times \dots \times (100 - D_{fn}/100)$$

Etkin Taşıma Kapasitesi (ETK) bir alanın, mevcut yönetim kapasitesine göre kaldırabileceği maksimum ziyaretçi sayısıdır.

$$ETK = GTK \times YK$$

ETK = Etkin Taşıma Kapasitesi

GTK = Gerçek Taşıma Kapasitesi

YK= Yönetim Kapasitesi

Formüle göre ETK, daha önce hesaplanmış olan GTK'nin yönetim kapasitesiyle (YK) çarpımıdır. YK koruma alanı yönetiminin görev ve hedeflerini yürütebilmesi için gereken koşulların toplamıdır. Mevzuat, altyapı, üstyapı ve ekipmanlar, sayı ve nitelik bakımından personel, fonlar, motivasyon vb. gibi fazla sayıda değişkenin olması nedeniyle YK'nin ölçülmesi çok kolay değildir.

Geliştirilen bu yaklaşım ile her ne kadar ekolojik yapıya ilişkin unsurların hesaplama teorik olarak dahil edilebilmesi mümkün olmakla birlikte, bu kapsamda geliştirilen indikatörlerin bir kısmının öznel olması ya da uzun süreli izlemeleri gerektirmesi nedeniyle, bu rapor kapsamında yer verilememiştir (Tablo 1). Bununla birlikte, hassas bir ekosistem olarak tanımlanan Kültürpark'ın, içinde bulunduğu ekolojik koşullar (hava kirliliği, kentsel ısı adası, toprak ve su durumu vb.) dikkate alınarak genel bir değerlendirme yapılmaya çalışılmıştır.

Tablo 1. Rekreatiyonel taşıma kapasitesinin değerlendirilmesinde kullanılabilecek indikatörler

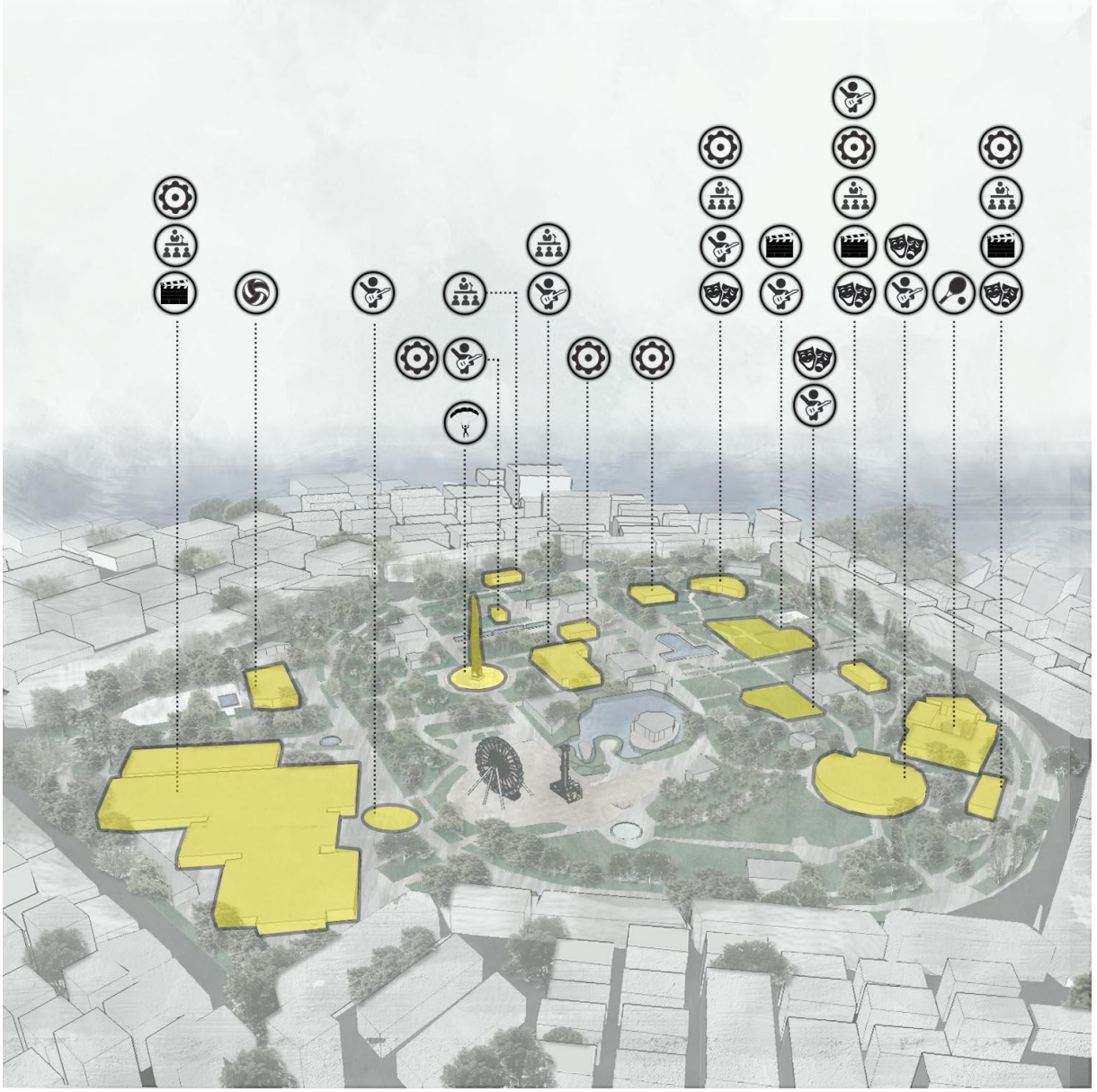
Sosyal Değişkenler	Birim alandaki ziyaretçi sayısı, ziyaretçi gün içindeki birey ve grup yoğunluğu ve dağılımı, mekansal kullanım derecesi, ziyaretçinin algısal yönden kabul edebilirlik derecesi, ziyaretçinin alana ulaşılabilirlik durumu
Çevresel Değişkenler	Üst toprağın sıkışma derecesi, organik madde oranı, su tutma kapasitesi, bitki örtüsü kapatma derecesi ve toprağın kirlilik düzeyi, topraktaki erozyon derecesi, su kaynaklarının kalitesi ve kirlilik düzeyi, çevresel çöp ve atık kirlilik derecesi, bitki örtüsünün tür ve populasyon miktarı, yoğunluğu, ve dağılımı (özellikle nadir ve endemik türler), yaban hayvanları/ balıkların tür ve populasyon miktarı, yoğunluğu ve dağılımı (özellikle nadir ve endemik türler), orman yangınına karşı duyarlılığı, ortamın böcek-mantar gibi dış zararlılara karşı duyarlılık derecesi, ortamdaki hava kalitesi ve yoğunluğu, kültürel değerlerin yıpranma ve bozulma derecesi,
Yönetimsel (İdari) Değişkenler	Görevli personel sayısı ve dağılımı, makine-araç-gereç ve ekipman durumu, alan büyüklüğü, yönetimsel ve yasal düzenlemeleri oluşturma ve uygulama kararlılığı, yönetimsel sorumluluk ve yetki derecesi, bütçe imkanı, sosyal ve politik baskı derecesi, alanın korunması ve güvenliği sağlama imkanları, ziyaretçiler ve yöre insanları ile koordinasyon ve işbirliği yaklaşımı, eğitsel etkinlikleri gerçekleştirme yaklaşımı

Kültürpark'ın sosyal (algısal) kapasitesinin belirlenebilmesi için ise kullanıcı-kullanım görüşmelerinin yanında sosyal medya uygulamalarında belirtilen yorumlar değerlendirilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın kısa bir süreçte tamamlanma zorunluluğu ve kullanıcı görüşmelerinin belirli bir dönem aralığında yapılması nedeniyle farklı sezonlarda kullanıcı algısını yansıtabilmek için ziyaretçilerin mekansal kullanımını ve memnuniyet derecelerini değerlendirmeye olanak tanıyan bir sosyal medya uygulamasına 2011-2019 yılları arasında yapılan görüşler dikkate alınmıştır. Ziyaretçiler 603 görüş bildirmiş olup Kültürpark'ın mekansal kullanımı ve memnuniyet derecesini bildiren 416 görüş dikkate alınmıştır.

3. BULGULAR

3.1. Etkinlik Takvimi

Kültürpark kent belleğindeki konumu itibarıyla İzmir ili için önemli bir mekan olarak karşımıza çıkmaktadır. İzmir Enternasyonel Fuar'ı ile de birlikte anılan Kültürpark'ta gerçekleşen etkinliklerin, park içindeki hafıza mekanlarıyla bütünleştiği ve ziyaretçiler tarafından bu bölgelerle anımsandığını söylemek mümkün olacaktır (Şekil 1).

Şekil 1. Kültürpark etkinlik alanlarının ve etkinlik tiplerinin mekânsal dağılımı

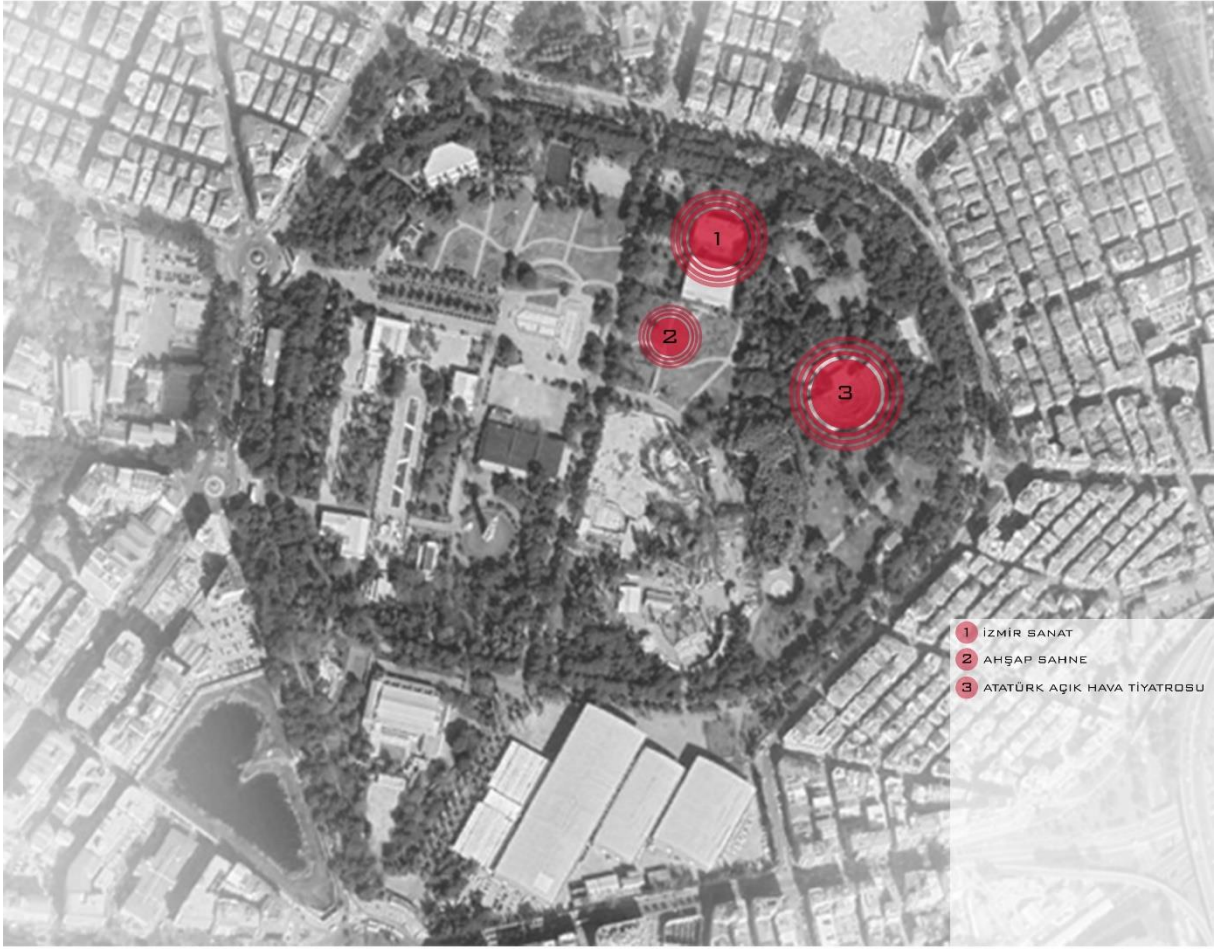
Çalışma kapsamında, ziyaretçi yoğunluğu, etkinlik çeşidi ve kullanım tipinin belirlenebilmesi adına etkinlik takvimi oluşturulmuştur. Kültürpark şube Müdürlüğü'nün verileri, etkinlik web sayfaları ve sosyal medya uygulamaları verileriyle desteklenmiştir. Her etkinlik için katılımcı sayısı elde edilememiş olup, eksik ve/veya hiç veri bulunamayan noktalarda etkinliğin yapıldığı alanın maksimum kişi kapasitesi baz alınmıştır. Elde edilen veriler, etkinliklerin mevsimsel dağılımı bağlamında düzenlenip kullanım yoğunluğu dikkate alınarak ortaya konmuştur.

Mevsimsel kullanıma bakıldığında, ilkbaharda İsmet İnönü Sanat Merkezi, İzmir Sanat, eski İZFAş binası, sergi holleri, ahşap sahne, yer altı otoparkı üstü çim alan etkinliklerin yoğunlaştığı bölgelerdir ( ekil 2).

Şekil 2. Kültürpark'ta ilkbahar aylarında gerçekleştirilen etkinliklerin mekânsal dağılımı

Atatürk Açık Hava Tiyatrosu yaz mevsiminde en yoğun kullanılan etkinlik noktası olmakta, Ahşap Sahne ve İzmir Sanat'ta yapılan etkinlikler de yoğunluğun devam ettiği noktaları oluşturmaktadır ( ekil 3).

Şekil 3. Kültürpark'ta yaz aylarında gerçekleştirilen etkinliklerin mekânsal dağılımı

İzmir Enternasyonel Fuar'ının gerçekleştiği mevsim olması itibariyle de sonbahar mevsimi, Kültürpark'ta sayıca ve çeşit olarak etkinliklerin en yoğun gerçekleştiği mevsimdir. Sergi holleri, yer altı otoparkı üstü çim alan, İsmet İnönü Sanat Merkezi, Atatürk Açık Hava Tiyatrosu, İzmir Sanat, Mogambo Kafe etkinliklerin yoğunlaştığı bölgelerdir. Ayrıca fuar dönemi boyunca, 26 Ağustos Kapısı, uzun havuz bölgesi, Resim Heykel Müzesi  n , Lozan Kapısı ve Kültürpark'ın tamamında gerçekleştirilen birçok etkinlik olup, alan büyük bir kitleye uzun süreli hizmet vermektedir ( ekil 4).

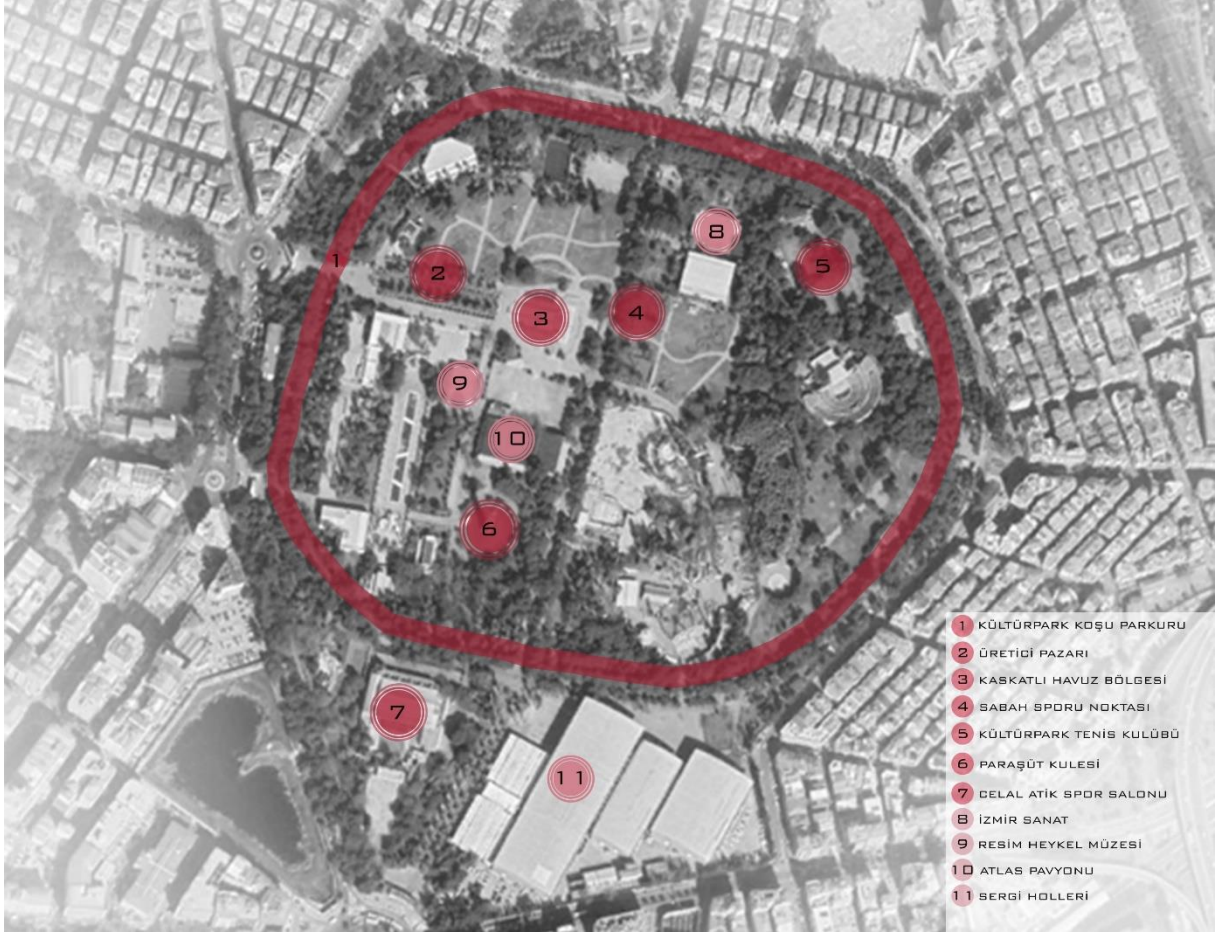
Şekil 4. Kültürpark'ta sonbahar aylarında gerçekleştirilen etkinliklerin mekânsal dağılımı

İsmet İnönü Sanat Merkezi, İzmir Sanat, Gençlik tiyatrosu, kış mevsiminde özellikle tiyatro, sinema ve seminerlerin ağırlıklı olarak yer aldığı etkinlik noktalarıdır ( ekil 5). Buradan yola çıkılarak etkinlik dağılımına bakıldığı zaman ilkbahar ve sonbahar mevsimlerinde etkinliklerin  e itlendiği ve sayıca arttığı görülmektedir.

Şekil 5. Kültürpark'ta kış aylarında gerçekleştirilen etkinliklerin mekânsal dağılımı

Çalışma kapsamında tarihi ve süresi belli olan etkinlikler dışında çeşitli zamanlarda gerçekleşen etkinlikler belirlenmiştir. Bireysel ve grup yürüyüş ve koşu aktivitelerine olanak tanıyan koşu parkuru yıl boyu aktif olarak kullanılmaktadır. İzmir Sanat, Resim Heykel Müzesi, Atlas Pavyonu, Sergi Holleri ise yıl içinde çeşitli zamanlarda gerçekleşen sergilerle ziyaretçilere açık mekanlar oluşturmaktadır. Yine aynı şekilde yıl boyu gerçekleşen etkinliklerden biri olan sabah sporu için, Rus pavyonu önündeki çim alan toplanma bölgesi olarak belirlenmiş olup spor, hava koşullarının uygun olduğu günlerde grup aktivitesi şeklinde gerçekleşmektedir. Toplanma alanı olarak belirlenen bir başka alan olan Kaskatlı havuz bölgesi, Kültürpark'ın odak noktalarından biri olmaktadır. Ziyaretçi yoğunluğunu toplayan mekanlardan biri olan " retici pazarı" her  arşamba günü Kültürpark Lozan girişinde kurulmakta ve gün boyu hizmet vermektedir ( ekil 6).

Şekil 6. Kültürpark'ta belirli bir döneme bağlı kalmayıp, yılın büyük bölümünde kullanılan aktivite alanları

3.2 Ekolojik/Fiziksel Taşıma Kapasitesi

420.000 m²'lik bir alan kurulu olan Kültürpark'ın aktif ve pasif rekreasyonel olanakları, yeşil alanlar (koruluk niteliğinde), özellikle kültürel aktiviteleri destekleyen yapısal unsurlar ile önemli bir rekreasyon alanı niteliğindedir. Sosyal ve ekonomik etkinlikler ile farklı kullanıcılara hitap etmektedir. Bununla birlikte, Park'ın açık yeşil alan olarak etkin kullanılabilir alanını kısıtlayan bazı unsurlar bulunmaktadır. Bu unsurları; yapı alanları, bitki yoğun alanlar ve tanımsız mekanlar olarak özetlemek mümkündür. Ayrıca, özellikle pasif rekreasyon için ayrılan alanlar da nitelik açısından tanımlı mekanlar olduğunu söylemek zordur. Kullanıcı anketlerinde insanların büyük bir bölümünün sadece kaskatlı havuz ve suni g l çevresini (oturma birimlerinin yoğunlaşması nedeniyle) kullandıkları tespit edilmiştir. Bu kapsamda, Kültürpark'ın alansal büyüklüğünün neredeyse yarıya yakınının, bu özellikleri nedeniyle açık alan rekreasyon faaliyetlerinin gerçekleştirilmesine uygun olmadığı öngörülmekle birlikte çalışmada kısıtlayıcı unsurların 1/3 oranında kullanımı kısıtladığı kabul edilmiştir. Buna göre, Kültürpark'ın reskreasyonel kullanımlar için etkin alanı 280.000 m² olarak ele alınmıştır.

Taşıma kapasitesinin hesaplanmasında en önemli faktörlerden birisi Rotasyon Faktörü'dür. Taşıma kapasitesi hesaplanacak alanın açık kalma ve ortalama kullanım süreleriyle ilişkili olan rotasyon faktörü, *alanın günlük açık olduğu sürenin, bir ziyaretin ortalama süresine bölünmesiyle elde edilmektedir*. Kültürpark, 24 saat boyunca açık olan bir kamusal alandır. Bu nedenle teoride 24 saat kullanılabilirliği değerlendirilmelidir. Bununla birlikte özellikle güvenlik ile ilgili unsurlar nedeniyle karanlık saatlerde kullanılabilirliğinin kısıtlandığı belirtilmektedir. Bu nedenle, iki farklı hesaplama yapılmış, 1.hesaplama Kültürpark'ın 24 saat aktif olduğu, 2. hesaplama da ise 22.00-07.00 saatleri arasında kullanımın kısıtlandığı varsayılmıştır.

Rotasyon faktörünün hesaplanmasındaki diğer bir unsur olan ortalama kullanım süresinin değerlendirilmesinde ise Erdoğan et al., 2006'da yapılan anket çalışmasının sonuçları dikkate alınmıştır. Buna göre, Kültürpark'ın sunduğu rekreasyonel çeşitlilik nedeniyle kullanıcı profilleri ve kullanım biçimleri açısından farklılıklar söz konusudur. Konumu itibarıyla bazı ziyaretçiler için geçiş noktası işlevi görmekte aynı zamanda bulundurduğu rekreasyonel aktivite çeşitliliği sebebiyle uzun süreli kullanım olanağı da sağlamaktadır. Bu noktada, Kültürpark ziyaretçilerinin alanı ortalama kullanma süreleri 56 dakika olarak belirlenmiştir. Çalışmada bu süre 1 saat olarak değerlendirilmiştir.

Fiziksel taşıma kapasitesinin belirlenmesinde diğer bir önemli unsur ise kişi başına ayrılması gereken kullanım alanıdır. Bu değer belirlenmesinde, uluslararası örneklerde 1000 kişiye ayrılması gereken kent parkı miktarları değerlendirilmiş ve kişi başına 10m² kabul edilmiştir.

Buna göre Kültürpark'ın fiziksel kapasitesi;

$$\text{Fiziksel Taşıma Kapasitesi (FTK)} = 280.000 \text{ m}^2 \times (1/ 10 \text{ m}^2) \times 24/1$$

$$= 28.000 \text{ ziyaretçi/ saat}$$

$$= 672.000 \text{ ziyaretçi/gün (24 saat)}$$

$$= 420.000 \text{ ziyaretçi / gün (15 saat)}$$

olarak belirlenmiştir. Hesaplanan bu değerler, Kültürpark'a fiziksel olarak sığabilecek maksimum insan sayısını ifade etmektedir. Bununla birlikte, Park'ta izin verilebilecek maksimum kişi sayısını belirleyebilmek için ziyareti engelleyen ya da sınırlandıran değerlerin hesaplama dahil edilmesi gerekmektedir. Örneğin, pek çok doğal alan ve milli park için yapılan hesaplamada, güneşli gün, yağmurlu gün sayısı gibi insan faaliyetlerini kısıtlayabilecek unsurlar gerçek taşıma kapasitesi için dikkate alınmaktadır. Bununla birlikte, bu unsurların bir kent parkının kullanılabilirliğini büyük ölçüde kısıtlamayacağı düşünülmektedir.

Yöntem bölümünde de belirtildiği gibi rekreasyonel taşıma kapasitesi için göstere olabilecek üst toprağın sıkışma derecesi, ortamın böcek-mantar gibi dış zararlılara karşı duyarlılık derecesi gibi unsurlar aktivite bazlı olarak uzun dönem izlenmesi gereken süreçler olduğu için çalışma kapsamında dahil edilememiştir. Bununla birlikte, Kültürpark'ın doğal bir ekosistem olmayışı ve kentsel alanın olumsuz etkilerinin en fazla hissedildiği kent merkezinde yer alması nedeniyle “Ekolojik Yıpranma Düzeyi” dikkate alınmaya çalışılmıştır. Özellikle hava kalitesi, toprak sağlığı, su kaynaklarının kalitesi ve kentsel mikroiklim koşulları, Kültürpark'ın doğal varlıklarını önemli düzeyde kısıtlayan unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu açıdan değerlendirildiğinde, İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından sağlanan Hava Kalitesi Ölçüm Değerleri dikkate alındığında, Alsancak bölgesinin partikül madde düzeyinin yılın büyük bir kısmında uzun vade değerlerini aştığı görülmektedir. Ayrıca belirli dönemlerde (Örneğin 03.09.2020) kısa vade değerlerinin de çok üzerine çıktığı görülmektedir. Toprak kalitesi açısından değerlendirildiğinde ise mevcut durum hakkında sağlıklı veriye ulaşılamamış olmasına rağmen, Kültürpark'ın kurulduğu bölgenin daha önce yapısal alan olduğu ve yangın sonrasında büyük bir tahribata uğradığı bilinmektedir. Bu durum, toprak yapısının büyük oranda zarar görmüş olabileceğinin en önemli kanıtlarından birisidir. Ayrıca, Kültürpark'ta sulama suyu olarak yer altı suyundan yararlanılmaktadır. Yine kullanılan suyun kalitesi ile ilgili olarak veriye erişilememiştir. Ancak, bölge itibarıyla, kullanılan suyun kireç ve tuzlanma sorununa sahip olabileceği düşünülmektedir. İklim özellikleri incelendiğinde ise (Kent Isı Adası Etkisi bölümünde detaylı bir biçimde açıklanmıştır) Kültürpark'ın yakın çevresinde yoğun yapı bloğu nedeniyle kent ısı adası etkisi önemli derecede hissedilmektedir. Bu durum nedeniyle, Kültürpark'ın mevcut bitki varlığı dikkate alındığında bu durum daha fazla sulama ve bakım uygulamalarını gerekli kılmakta ve yaşamsal yıpranmalara neden olmaktadır. Ayrıca, var olan bitki varlığının bakım koşulları gereksinimleri arasındaki çatışmalarda önemlidir. Kültürpark'ta yaygın olan çam türlerinin sulama ihtiyacı minimumken alt örtü gereksinimleri ile sürekli sulama yapılması bu çatışmalara örnek olarak verilebilir.

Temel yaşam koşulları açısından değerlendirildiğinde, Kültürpark'ın sağlıklı bir ekosistemde bulunmadığı açık bir biçimde görülmektedir. Bununla birlikte, bu belirtilen unsurların yaşamsal faaliyetleri olumsuz etkileme düzeylerini sayısal olarak belirleyebilmek için uzun süreli izlemelerin yapılması gerekmektedir. Kültürpark'ın izin verilebilecek maksimum ziyaretçi sayısı olan Gerçek Taşıma Kapasitesi'nin belirlenmesinde düzeltme faktörü olarak dikkate alabilmek için “Ekolojik Yıpranma Düzeyi” %50 olarak dikkate alınmıştır. Buna göre;

Gerçek Taşıma Kapasitesi = $28.000 \times 50/100$

=14.000 ziyaretçi / saat

= 336.000 ziyaretçi/gün (24 saat)

= 210.000 ziyaretçi (15 saat)

olarak belirlenmiştir. Belirlenen bu ziyaretçi sayıları Kültürpark'ın fiziksel yapısı kapsamında maksimum düzeyde kullanılabilirliğini ifade etmektedir. Rekreatif taşıma kapasitesinin belirlenmesinde en önemli etkenlerden birisi de alanın sürdürülebilirliğini sağlamak açısından gerçekleştirilmesi gereken yönetimsel işlemlerdir. Bu noktada Kültürpark'ın önemli eksikliklere sahip olduğu görülmektedir. Örneğin bir yeşil alanın bakım işlemlerinin etkin bir biçimde gerçekleştirilebilmesi için 4500 m²'ye 1 bakım görevlisi düşmesi gerekmektedir. Buna göre Kültürpark'ta yaklaşık 100 bakım görevlisinin çalışması gerekmektedir. Bununla birlikte Kültürpark'ta yaklaşık 25 görevlinin olduğu (gereksinimi karşılama oranı %25) belirtilmiştir. Bu durumun etkileri, arazi gözlemleri esnasında da açık bir şekilde gözlenmiştir (Şekil 7, Şekil 8). Özellikle parkın niteliksel olarak gerilediği, bakım onarım ve yenileme süreçlerinin yeterli bir biçimde gerçekleştirilemediği ayrıca kullanıcı görüşmelerinde de belirtilmiştir. Son yıllarda Kültürpark'ın işlevsizleştiği ve atıl alan haline dönüştüğü önemle vurgulanmıştır. Sosyal donatı elemanlarının yetersizliği ve bakımsızlığı da bu algıyı güçlendirmektedir. Özellikle yakın zamana kadar en temel gereksinimlerden biri olan tuvaletlerin kapalı olması kullanıcıların en rahatsız olduğu unsurlardan birisidir.

Şekil 7. Kültürpark'ın kapılarından itibaren görülmeye ba layan bakım-onarım yetersizliği örnekleri- 1

Şekil 8. Kaskatlı havuz yakınındaki döşeme    meleri

Kültürpark'ın bakım işlemleri için gereksinim duyulan alet düzeyinin de yetersiz olduğu görüşmeler esnasında belirtilmiştir. Örneğin Kültürpark'ın bakım süreçlerinde 2 adet traktör

gerekli olduğu, ancak 1 traktörün mevcut olduğu, 3 adet misinalı çim biçme makinasına gereksinim varken 1 adet bulunduğu (karşılama oranı %33) belirtilmiştir. Güvenlik görevlileriyle yapılan sözlü görüşmelerde Kültürpark'ın güvenliğinin sağlanabilmesi için 150 kişilik bir ekibin bulunması gerekirken yaklaşık 100 güvenlik personelinin görev yaptığı belirtilmiştir. Güvenlik sorunu kullanıcı görüşmelerinde yine en fazla belirtilen unsurlardan birisidir.

Kültürpark'ın etkin alan değerlendirmesi bölümünde de belirtildiği gibi Kültürpark içerisinde beton yüzey materyali ile kaplanmış, hiçbir özgün amaca hizmet etmeyen ve tasarım açısından da insan ölçeği ile ilişkisiz mekanlar geniş alanları kaplamaktadır (Şekil 9). Koşu parkuru güzergahında daha önce otopark alanı olarak ayrılan ve araç girişi yasaklandıktan sonra işlevsiz hale gelen cepler, Dünya Mutfakları alanında yer alan geniş beton saha gibi alanlar bu tanımsız mekanlara örnek olarak verilebilir. Tanımsız mekanların Kültürpark'ta çok büyük alanları kaplıyor olmasının yanında, özellikle pasif rekreasyona yönelik insan ölçeğinde mekan tanımlamalarının da yetersiz olduğu görülmektedir. Ekolojik taşıma kapasitesinin belirleyicilerinden birisi etkinliğe/aktiviteye yönelik kurallar/standartları içermekle birlikte, aktivite-mekan ilişkisinin tam olarak kurulamamış olması nedeniyle aktiviteye ait standartları Kültürpark özelinde değerlendirebilmek mümkün olmamaktadır.

Şekil 9. Kültürpark'ta geniş alanlar kaplayan tanımsız alanlara örnekler

Şekil 10. Programlı etkinlikler dışında yılın çok büyük bir bölümünü atıl geçiren Uzun havuz

Kültürpark'taki kullanımları etkileyen bir diğer unsur ise kullanıcılar ve kullanım biçimleri arasındaki çatışmalardır. Basmane kapısı ile Lozan-Montrö ve 26 Ağustos kapısından giriş yapan kullanıcı profilleri arasındaki farklılıklar dikkat çekmektedir. Ayrıca, çim alanları kullanmak isteyen ziyaretçiler ile hayvan gezdiren ziyaretçiler arasında önemli çatışmalar yaşandığı da belirtilmiştir. Alanda bulunan başıboş hayvan varlığının da özellikle belirli bölgelerdeki gruplaşmalar nedeniyle ziyaretçi güvenliği açısından risk oluşturduğu vurgulanmıştır. Fauna gözlemi yapan ekiple yapılan görüşmelerde bu hayvan varlığının doğal fauna açısından da risk oluşturduğu, ayrıca belirtilmiştir. Bu çatışmalı kullanıcı ve kullanımlarda yönetim mekanizmasının bir bileşeni olarak değerlendirilmiştir.

Yönetimsel süreçlerle ilgili bu faktörler sayısal olarak tanımlanması zor olan unsurlardır. Bu noktada, sayısal unsurlar, kullanıcı görüşleri ve arazi gözlemlerinin kümülatif etkisi olarak Kültürpark'ın yönetim kapasitesinin %40 olduğu kabul edilmiştir. Buna göre;

Yönetimsel (Etkin) Taşıma Kapasitesi = $14.000 \times 60/100$

= 5.600 ziyaretçi / saat

= 100.800 ziyaretçi/gün (24 saat)

= 84.000 ziyaretçi / gün (15 saat)

Elde edilen etkin taşıma kapasitesine göre, Kültürpark'ta aynı anda 5.600 kişinin bulunabileceği, bu değerin üzerindeki kişi sayısının ise Kültürpark'ın taşıma kapasitesini aşacağı düşünülmektedir. Bu kapsamda Kültürpark'ta gerçekleştirilen kültürel aktiviteler, açık hava konserleri gibi etkinliklerin olduğu zamanlarda ve özellikle fuar dönemlerinde bu sayının büyük oranda aşıldığı görülmektedir.

Kültürpark'ın bütün olarak etkin taşıma kapasitesinin belirlenmesinin yanı sıra, aktif rekreasyon açısından tanımlanmış alan/tesislerin/faaliyetlerin niteliğine göre taşıma kapasiteleri ayrıca hesaplanmıştır. Bu kapsamda ele alınan Kültürpark'ta açık bir biçimde belirlenen kent parkı fonksiyonları; çocuk oyun alanı, pazar yeri, açık hava spor etkinlikleri (koşu, pilates, yoga) ve açık hava konser alanıdır. Bu mekanların kapasitelerinin belirlenebilmesi için mekan özelinde kriterler ayrı ayrı irdelenmiş ve alanla ilişkilendirilmiştir. Pilates, yoga ve açık hava konser alanı sınırlarının kesin olmaması nedeniyle "toplam alan" değeri yaklaşık olarak belirlenmiştir.

Çocuk Oyun Alanı

Kültürpark içinde 3 adet çocuk oyun alanı mevcuttur. Bu alanlar toplam 528 m^2 'dir. Çocuk oyun alanının taşıma kapasitesinin belirlenmesinde Yılmaz ve Polat (2003) ve Steiner *et al.* (2006) tarafından belirtilen kişi başına $6,5 \text{ m}^2$ kabul edilmiştir. Alanda yapılan gözlemler doğrultusunda ziyaretçilerin çocuk oyun alanlarını kullanım süresi 1 saat olarak belirlenmiştir. Ayrıca, çocuk oyun alanlarının gündüz saatlerinde daha yoğun kullanıldığı gözlenmiştir. Bu kapsamda çocuk oyun alanlarının anlık etkin taşıma kapasitesi 16 ziyaretçi olarak belirlenmiştir.

Pazar Yeri

Üretici pazarı Çarşamba günleri kurulmakta ve 08.00-19.00 saatleri arasında hizmet vermektedir. Aksoy (2009) pazar yerlerinin imar planı içinde dikkate alınması gereken standartlarını belirlemiştir. Bu standartlar "pazar alanı minimum 2500 kişinin ihtiyacını karşılayacak şekilde planlanır ve büyüklüğü min. $4000-6000 \text{ m}^2$ olmalıdır" şeklinde ifade

edilmiştir. Bu yaklaşımdan hareketle pazar alanı için kişi başına alan 1,6 m² kabul edilmiştir. Bu kapsamda pazar yerinin anlık etkin taşıma kapasitesi 180 ziyaretçi olarak hesaplanmıştır.

Koşu Parkuru Taşıma Kapasitesi

Kültürpark içinde koşu ve yürüyüş yapmaya olanak sağlayan koşu parkurunun uzunluğu 1.850 m'dir. 3 kulvardan oluşan pistin alanı ise 6.032 m²'dir. Çalışmada koşu parkuru için güvenli yürüme mesafesi 3,3 m² olarak alınmıştır (Harris and Dines, 1998). Yapılan gözlemler sonucunda ziyaretçilerin koşu ve yürüyüş için pisti kullandıkları ortalama süre 1 saat olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda koşu parkurunun anlık etkin taşıma kapasitesi 366 ziyaretçi olarak hesaplanmıştır.

Açık Hava Spor Etkinlikleri Alanı Taşıma Kapasitesi

Kültürpark'ta sabah sporu etkinlikleri kapsamında yer alan pilates ve yoga etkinlikleri 09.00-10.00 saatleri arasında yapılmaktadır. Ziyaretçilerin bu etkinlikler kapsamında belirtilen alanı kullanım süreleri etkinlik aralığı olan 1 saat olarak belirlenmiş ve formülde yer almıştır. Alan sınırları belirli olmamakla birlikte sabah sporu noktasının bulunduğu çim alan parsel sınırı, etkinlik alan sınırı olarak baz alınmıştır. Kişi başına düşen metrekaresinin belirlenmesinde pilates ve yoga etkinliklerinde kullanılan ekipman ölçüleri (170*60 cm mat boyutu) ve aralarında bulunması gereken mesafe (50 cm) dikkate alınmıştır. Bu kapsamda pilates ve yoga etkinlik alanının anlık etkin taşıma kapasitesi 146 ziyaretçi olarak hesaplanmıştır.

Açık Hava Konser Alanı

Kültürpark yer altı otoparkı üstü çim alanda yapılan açık hava konser etkinlikleri için alan sınırı kesin olmayıp sahneye erişilebilir olarak gözlemlenen 4 çim alan parsel sınırı, alan sınırı olarak belirlenmiş ve 5861 m² olarak hesaplanmıştır. Yapılan gözlemler ve etkinlik saatleri göz önünde bulundurulduğunda ziyaretçilerin etkinlik kapsamında alanda bulunma süreleri ortalama 2 saat olarak belirlenmiştir. Etkinlik için kişi başına düşen alan 0,5 m² olarak alınmıştır. Bu kapsamda açık hava konser alanının anlık etkin taşıma kapasitesi 2.344 ziyaretçi olarak hesaplanmıştır.

3.3. Sosyal Taşıma Kapasitesi

Sosyal Kapasite, zaman zaman 'algısal', 'psikolojik' ya da 'davranışsal' kapasite olarak da isimlendirilebilmektedir (Stewart,1993). Bu kapasite türü, kullanıcı gereksinimi memnuniyeti ve deneyim kalitesi odaklı olması nedeniyle diğer kapasite çalışmaları arasında en yoğun ele alınan ve üzerine en çok çalışılan konulardan birisi haline gelmiştir. Sosyal kapasite kavramına ilişkin farklı disiplinler tarafından yapılmış çalışmalarda çeşitli tanımlamalar yapılmıştır (Sönmez ve Küçükerbaş, 2011). Bu tanımlamalardan bazıları:

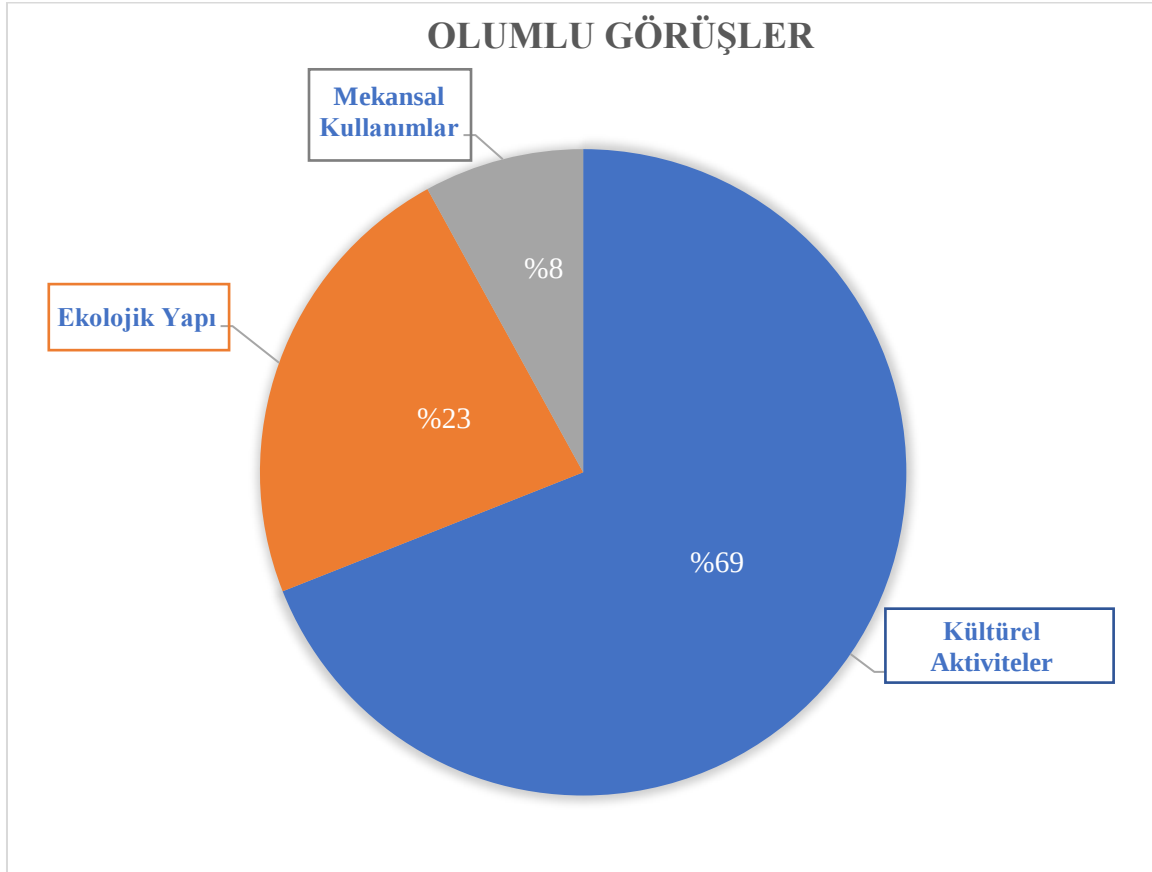
Bir olanak ya da alanın, kullanıcıların beklentilerine ve makul ölçülerdeki memnuniyetine yanıt verebilen, rekreasyonel kullanım derecesi (URDC,1980) ya da belirli bir zaman diliminde kullanılmasına izin verilmiş bir alanı, alanda bulunan herhangi bir kişinin memnuniyet derecesinde azalmaya neden olmadan, kullanan maksimum kişi sayısıdır (BC ForestsandRange,1991). Bu noktada sosyal taşıma kapasitesi “Arzu edilen sosyal deneyimi azaltmadan gerçekleştirilen rekreasyonel kullanım miktarıdır” şeklinde tanımlanabilir (Forest Service, 2001).

Bu tanımlarda belirtilen sosyal kapasite; ziyaretçilerin doluluk / kalabalıklık algıları, farklı kullanıcı grupları arasındaki olası ya da algılanan uyumsuzluk/zıtlıklar, gün içerisinde başka gruplarla karşılaşma sayısı gibi sosyal etkilerle de ilişkilendirilmektedir (EDAW, 2004). Özellikle kalabalıklık yönüyle düşünüldüğünde, tolere edilebilen kalabalık derecesi kişiden kişiye farklılık gösterebileceği gibi aynı kişinin farklı koşullarda olma durumuna göre de değişebileceği için, kapasite kavramları arasında somut bir düzleme oturtulması en zor olanıdır. Bir başka deyişle kalabalıklık algısı, yaş, cinsiyet, kültürel özellikler, eğitim, duygusal, algısal ve zihinsel özelliklerden oluşan çok çeşitli etmenlere göre farklılaşan bir durum olup öznel değerlendirmelere bağlı olabilmektedir (Hacıhasanoğlu,1986)

Kültürpark’ın sosyal taşıma kapasitesinin belirlenmesinde ziyaretçilerin mekansal kullanımını ve memnuniyet derecelerini değerlendirmede bulunan sosyal medya uygulamasında 2011-2019 yılları arasında yapılan görüşler dikkate alınmıştır. Ziyaretçiler 603 görüş bildirmiş olup Kültürpark’ın mekansal kullanımını ve memnuniyet derecesini bildiren 416 görüş dikkate alınmıştır. Bu kapsamda 243 olumlu görüş ve 173 olumsuz görüş yapılmıştır.

Toplam 243 olumlu görüş bildiren ziyaretçiler, Kültürpark’ta gerçekleşen kültürel aktiviteler ile ilgili 167 memnuniyet dile getirmiştir (Şekil 11). Konser, tiyatro, gösteri gibi kültür-sanat etkinlikleri ziyaretçiler açısından tatmin edicidir. Ziyaretçiler Kültürpark’ın ekolojik yapısı ile ilgili 57 memnuniyet dile getirmiştir. İzmir’in önemli ve merkezi konumunda bulunan bir kent parkı statüsünde olması, yoğun bitki varlığı barındırması, kuş gözlemine olanak tanınması ve ziyaretçilerin kentte yaşam koşullarını iyileştirici ve düzenleyici işlev üstlenmesi Kültürpark’ın

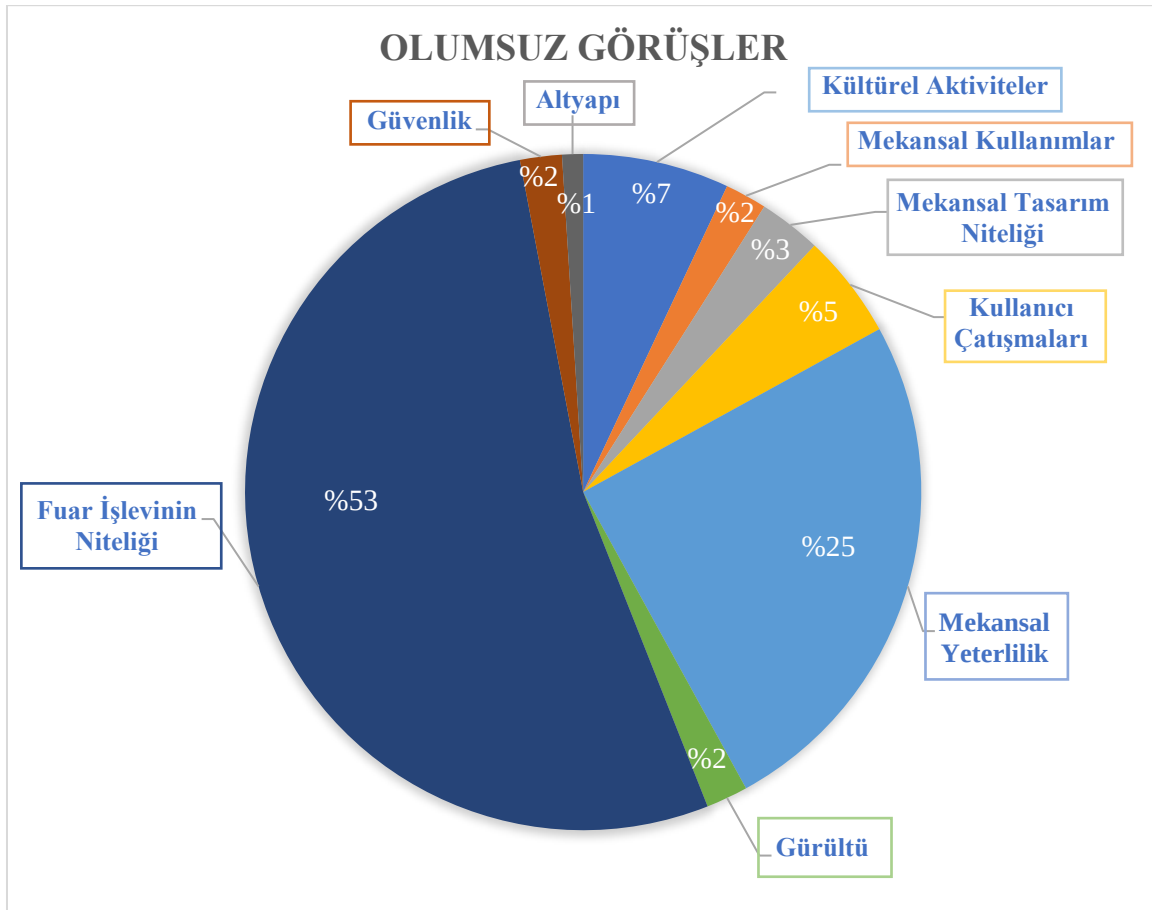
ekolojik açıdan önemini ortaya koymaktadır. Ziyaretçiler mekansal kullanım ile ilgili 19 olumlu görüş bildirmekte ve görüşlerin hepsi açık hava spor etkinliklerini kapsamaktadır. Özellikle koşu ve yürüyüş yapmaya olanak sağlayan tartan pist ziyaretçiler tarafından olumlu değerlendirilmektedir.

Şekil 11. Kültürpark için olumlu mekânsal kullanım deneyimi ve memnuniyet unsurları

Toplam 173 olumsuz görüş bildiren ziyaretçiler, Kültürpark'ın fuar işlevinin niteliği ile ilgili 91 olumsuz görüş bildirmiştir (Şekil). Bu kapsamda geçmiş yıllardaki fuar dönemlerine duyulan özlem, ziyaretçiler açısından büyük önem arz etmektedir (Şekil 12). Mekansal yeterlilik kapsamında ziyaretçiler 42 olumsuz görüş bildirmiştir. Özellikle fuar dönemlerinde kişi kapasitesinin aşıldığını ve tolere edilemeyen bir kalabalık derecesinin olduğunu bildirmişlerdir. Kültürpark'ta gerçekleşen kültürel aktiviteler ile ilgili ziyaretçiler 11 olumsuz görüş bildirmiştir. Bu kapsamda aynı saat diliminde bulunan farklı kültür-sanat etkinliklerine katılamadıklarını bildirmişlerdir. Ziyaretçiler kullanıcı çatışmaları ile ilgili 10 olumsuz görüş bildirmişlerdir. Kullanıcı kitlesinin değişime uğradığını ve Kültürpark'a karşı yabancılik hissi duyduklarını söylemişlerdir. Kültürpark'ın mekansal tasarım niteliği ile ilgili ziyaretçiler 5 olumsuz görüş

bildirmekte, tanımsız ve parçalı alanların bulunması ziyaretçilere kaybolmuşluk hissi vermektedir. Ziyaretçiler gürültü kapsamında 4 olumsuz görüş bildirmiş olup bu görüşler bağlamında özellikle fuar dönemlerinde kültür, sanat ve eğlence etkinlikleri gürültü kirliliğine sebep olmaktadır. Ziyaretçiler güvenlik sorunu ile ilgili 4 olumsuz görüş bildirmişlerdir. Kullanıcı kitlesinin değişime uğraması, gece saatlerinde alanın ıssız bir hal alması ve güvenlik noktalarının alanda sadece giriş kapılarında aktif bulunma algısı ziyaretçilere güvensizlik hissi vermektedir. Kültürpark'ın mekansal kullanımı ile ilgili ziyaretçiler 4 olumsuz görüş bildirmiş olup bu görüşler spor işlevi amacıyla kullanılan tartan pistin amacı dışında kullanılması ile ilgilidir. Ziyaretçiler altyapı sorunu ile ilgili 2 olumsuz görüş bildirmişlerdir. Bu kapsamda görüşler Kültürpark'ta yetersiz kapasitede görülen ve yeterli bakım yapılmayan WC'ye yönelik olmuştur.

Şekil 12. Kültürpark için olumlu mekânsal kullanım deneyimi ve memnuniyet unsurları

4. SONUÇ ve ÖNERİLER

İzmir için merkezi konumlu ve önemli nitelikleri barındıran bir kent parkı statüsünde olması, Kültürpark'ın ziyaretçiler tarafından tercih edilmesini beraberinde getirmektedir. Bu kullanım yoğunluğu parkta bir baskı oluşturmakta ve kullanım çatışmaları yaratmaktadır. Özellikle etkinliklerin yoğunlaştığı dönemlerde günlük fiziksel taşıma kapasitesi aşılmakta ve hassas bir ekosistem niteliğinde olan Kültürpark için bir tehdit oluşturmaktadır.

Kültürpark'ın sosyal, kültürel, tarihi, ekonomik ve ekolojik değerleriyle bir bütün olduğu algılanmalı ve bu kapsamda insan-ekosistem dengesi gözetilmelidir. Bu değerler dikkate alınarak oluşturulan taşıma kapasitesi yaklaşımı ile belirlenecek olan ziyaretçi kullanım sayıları Park'ın etkili yönetilebilmesi için önemli bir girdi veri oluşturacaktır.

Bu amaçla gerçekleştirilen çalışmada öncelikle Kültürpark'ın kullanıcı ve kullanım profilleri belirlenmiştir. Ayrıca, Kültürpark'ın yıl boyu aktif kullanılmasında önemli bir yere sahip olan etkinlik takvimi oluşturulmuştur. Bu noktada, Kültürpark'ın en önemli eksikliklerinden birisinin Kültürpark'ın detaylı bir etkinlik envanterinin bulunmayışudur. Kültürpark Şube Müdürlüğü için çok kısıtlı sayıda etkinliğe ilişkin verinin, özellikle izin gerektiren etkinliklerin verilerinin, bulunması önemli bir eksikliktir. Ayrıca, Kültürpark'ın taşıma kapasitelerinin daha doğru bir biçimde değerlendirilmesi ve kullanım biçimlerindeki değişimlerinin etkisinin anlaşılabilmesi için etkinlik-kullanım bazlı çevresel etki izlemenin de mutlaka gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

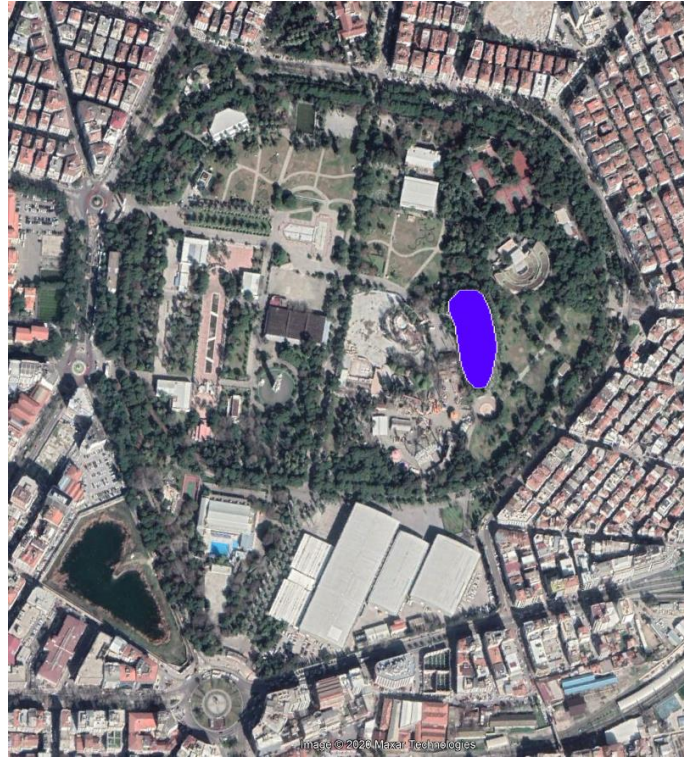
Kültürpark etkinlik alanları irdelendiğinde bazı etkinlik noktaları öne çıkmaktadır. Bu noktalar ziyaretçi yoğunluğunun arttığı bölgeler olup, etkinlik çeşidine, gerçekleştiği tarihe göre değişiklik göstermektedir. Kültürpark'ın etkinlikler kapsamında en aktif kullanıldığı dönem İzmir Enternasyonel Fuarı dönemidir. Fuar döneminde çeşitli noktalarda etkinlikler gerçekleşmekte, Kültürpark'ın simgelerinden biri olan ve fuarla bütünleşen, Türk Hava Kurumu İzmir Şubesi'ne bağlı olarak işletilen Paraşüt kulesi de bu dönemde aktif olmaktadır. Kültürpark'taki önemli etkinlik noktalarından İsmet İnönü Sanat Merkezi, İzmir Sanat, Gençlik Tiyatrosu, İZFAŞ binası, Resim Heykel Müzesi yıl boyunca çeşitli etkinliklerin gerçekleşmesine olanak tanımaktadır. Ayrıca, Celal Atik Spor Salonu, Kültürpark Tenis Kulübü yıl boyu spor faaliyetlerinin gerçekleşmesine imkan sağlayan alanlardır.

Atatürk Açık Hava Tiyatrosu, yer altı otoparkı üstü çim alan, ahşap sahne, sergi holleri önü otoparkı ise mevsimsel kullanım olanağı sunan etkinliklerin gerçekleştirildiği bölgeler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çalışma kapsamında oluşturulan etkinlik takvimi incelendiğinde Kültürpark'ın yıl boyu kullanıma imkan tanıdığı, yalnızca etkinlik çeşidi ve kullanıp tipinin değişiklik gösterdiği görülmektedir. Etkinliklerin bulundukları bölgeler incelendiğinde ise kapalı mekanlarda gerçekleşen etkinliklerin tespitinin sağlandığı ancak özellikle ilkbahar ve yaz mevsimlerinde gerçekleşen açık hava etkinliklerinin gerçekleştiği noktaların, mekan sınırlamasının yapılmamasından ötürü kullanımının tam olarak belirlenemediği görülmektedir.

Etkinlikler ve kullanıcı görüşleri birlikte değerlendirildiğinde ise, Kültürpark'ın son yıllarda geçirdiği süreçler ve bir atıl alan haline dönüştüğüne yönelik algı nedeniyle etkinlikler kullanıcılar ile etkileşimin devam etmesi yolundaki en önemli araçlardan birisi olduğu görülmüştür. Uzun yıllardır Kültürpark'ın ayrılmaz bileşeni olan kültürel etkinliklerin yanında, eklenen bazı etkinliklerin bu etkiyi desteklediği görülmektedir. Büyük tartışmalar yaratan üretici pazarı uzun yıllardır Kültürpark'a uğrayamayan kişilerin Kültürpark'a yeniden adım atmaları açısından önemli bir araç haline gelmiştir. Bu noktada, üretici pazarının aslında yerel ürünlerin tanıtılabileceği sergi alanı yaklaşımını koruması ve pazar kargaşasının önüne geçilmesi büyük önem taşımaktadır. Özellikle, malzeme indirme-bindirme için araçların Kültürpark'a girişlerinin engellenmesi (hangarlar arkasındaki otoparkta bekleme yapmaları) ya da pazar sonrasında ortaya çıkan atıklar konusunda hassasiyet gösterilmesi önemlidir. Benzer şekilde açık hava konserleri ya da açık hava spor etkinlikleri de (yoga-pilates) etkinliklerde benzer şekilde Kültürpark etkileşimini desteklemektedir. Bununla birlikte, açık hava konserleri kullanıcı çatışmaları açısından önemlidir. Kültürpark açısından belirtilen olumsuz düşünceler içerisinde gürültü önemli unsurlardan birisidir. Ayrıca, bu tip etkinliklerden kaynaklanan gürültünün özellikle fauna üzerindeki etkileri, fauna çalışma ekibi ile değerlendirilmiş, özellikle alanı kullanan kuş türlerinin fırsatçı türler grubunda yer alması nedeniyle önemli bir olumsuz etkisinin olmayacağı sonucuna varılmıştır. Özellikle kuş türlerinin hareket kabiliyetlerinin fazla olması ve yakın çevredeki yapı çatılarını da kullanabilmeleri nedeniyle doğrudan ilişki kurulamamıştır. Bununla birlikte, Kültürpark'ta yoğun olarak bulunan kuş türlerinin dağılımları incelendiğinde (Şekil 13, Şekil 14, Şekil 15) konmaya olanak tanıyan yapıların bulunduğu ve yakın çevresinde bitkisel çeşitliliğin yoğunlaştığı ve kademeli (yer örtücü, çalı, ağaç ve ağaççık yapılanması) bitkilendirmenin yoğunlaştığı alanda görülmektedir. Bu durum, bitki çeşitliliğinin ve en önemlisi habitat çeşitliliğinin Kültürpark'ın biyoçeşitliliğini desteklemek adına gerçekleştirilmesi gereken öncelikli adımlardan birisi olduğunu göstermektedir. Bu noktada, faunanın beslenme dokusu içinde önemli yere sahip olan meşe, zeytin, mersin gibi tohumlu yerel türlerin kullanımının arttırılmasının önemli bir adım olacağı düşünülmektedir. Ayrıca, özellikle mevcut su yüzeylerin ekolojik su alanlarına dönüştürülmesi, Kültürpark bünyesinde farklı bitkilendirme yaklaşımlarının izlenmesi ile habitat çeşitliliğinin sağlanması biyoçeşitlilik

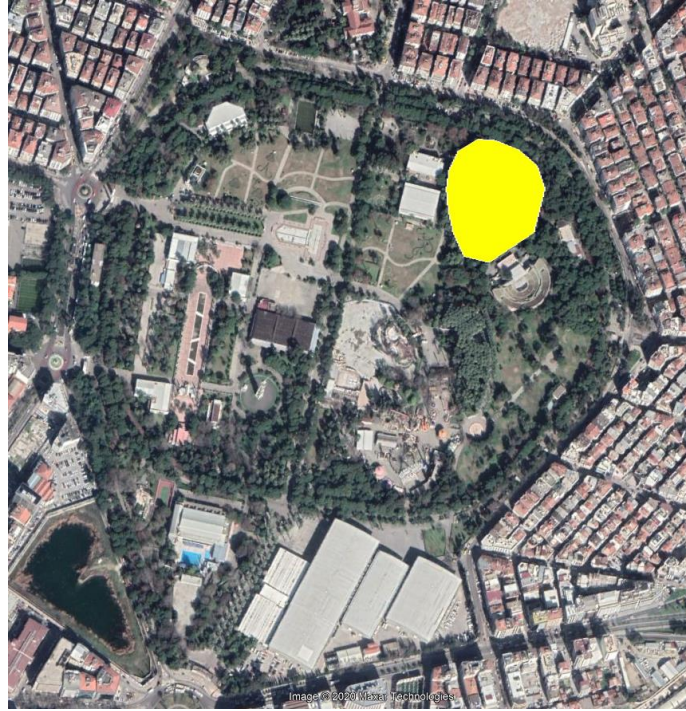
açısından önemli eylemler olarak düşünülmektedir. Ayrıca, insan eliyle beslenen kedi, köpek gibi hayvanların sayısının büyük oranda artması da doğal fauna açısından bir tehdit olarak görülmektedir. Bu türlerin belirli alanlarda gruplanarak insan güvenliğini tehlikeye attığı kullanıcı görüşmelerinde belirtilmiş, doğal türlerin yaşam alanlarını da kısıtladığı uzmanlarla yapılan görüşmelerde ayrıca bildirilmiştir.

Şekil 13. Sığırcık (*Sturnus vulgaris*) için geceleme alanları

Şekil 14. Leş Kargası (*Corvus cornix*) için geceleme alanları

Şekil 15. Küçük Karga (*Corvus monedula*) için geceleme alanları

Kültürpark'ın tür çeşitliliğini olumsuz etkileyen en önemli sorun ise Kültürpark'ın doğal ekosistemler ile bağının kopmuş olması olarak görülmektedir. Kültürpark bitki dokusu incelendiğinde çam türlerinin yoğun olmasına rağmen, bu türleri tercih eden kuş türlerinin de alanda görülmemesi bu duruma örnek olarak verilebilir. Bu nedenle Kültürpark'ın yeşil alan işlevini sadece insanlar için değil, biyoçeşitlik ve diğer ekosistem servislerini güçlendirebilmek adına yeşil alan altyapısı kapsamında, bütüncül çözümlemelere gereksinim bulunmaktadır.

Ziyaretçilerin mekansal kullanımını ve memnuniyet derecelerini değerlendirmede bulunan sosyal medya uygulamasında yapılan görüşler, sosyal taşıma kapasitesinin belirlenebilmesi adına nitelikli bir kaynak oluşturmuştur. Yapılan olumlu görüşlerin büyük bir bölümünü kültürel aktiviteler oluşturmakta, ekolojik yapı ve mekansal kullanımlar da bu memnuniyeti desteklemektedir. Olumsuz görüşlerde ziyaretçiler özellikle fuar işlevinin niteliği ve mekânsal yeterlilik ile ilgili görüş bildirmişlerdir. Ayrıca Kültürpark Platfomu'nun 2018 yılında Kültürpark'ın ziyaretçiler tarafından nasıl algılandığı ve beklentilerini tanımlamaya yönelik yapmış olduğu anket çalışması da farklı başlıklar altında benzer sonuçlar ortaya koymaktadır. Anket çalışmasında kültürel aktiviteler ve ekolojik yapı ile ilgili olumlu; temizlik ve bakım, güvenlik, gürültü ve yoğun yapısal yüzey bulundurması ile ilgili olumsuz görüş bildirmişlerdir.

Tüm çalışmalarda dikkati çeken nokta "Kültürpark'ın işlevini yitirmesi"dir. Bu durum Kültürpark'ın çok uzun yıllar boyunca fuar işlevi ile şekillenmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Bununla birlikte, yukarıda da belirtildiği gibi temizlik ve bakım, güvenlik, gürültü ve yoğun yapısal yüzey ve açık alan işlevini yerine getirebilecek mekan kurgusundan uzak olmasının bu algısının güçlenmesinde önemli bir payı vardır. Yapıların ve yapısal yüzeylerin çok fazla alan kaplaması, sadece sirkülasyona diğer bir ifadeyle geliş-geçişe olanak tanıyan mekan yapılanması, sosyal donatı ekipmanlarının (oturma birimi, tuvalet, temel gereksinimleri karşılayabilecek bir kafeterya vb.) yetersiz oluşu, bakım-onarım-yenileme çalışmalarının düzenli bir biçimde yapılamaması ve dezavantajlı grupların alanı kullanabilme çözümlemelerinin yapılmaması açık yeşil alan işlevinin zarar görmesine neden olmaktadır. Yine benzer şekilde son dönemde yenileme çalışmaları kapsamında çok büyük alanların sac levhalar ile çevrelenmesi, suni göl gibi önemli mekanların boşaltılmasının da güvenlik sorunu, kaybolmuşluk hissi ve atıl alan algısını güçlendirdiği düşünülmektedir (Şekil 16).

Şekil 16. Kültürpark iyileştirme süreci kapsamında yapılan müdahalelerden  rnekler

Ayrıca, yoğun kültürel aktivitelerin gerçekleştiği fuar dönemlerinde sosyal taşıma kapasitesinin aşıldığı ve ziyaretçilerin memnuniyet oranlarının düştüğü gözlemlenmiştir. Sosyal taşıma kapasitesinin aşılması sonucu ziyaretçilerin rekreasyonel kullanımı kısıtlanmakta ve beklentileri karşılanamamaktadır.

Kültürpark'ın sosyal taşıma kapasitesini kısıtlayan önemli bir etmende kullanıcı – kullanım biçimleri arasındaki çatışmalardır. Özellikle Park'ın farklı sosyo-ekonomik profile sahip bölgelerin kesişim alanında yer alması farklı bölgelerinde farklı kullanım isteklerinin oluşmasına neden olmaktadır.

Yapılan tüm değerlendirmeler işığında, düzenli aktivite bazlı kullanım yoğunluğu ve çevresel etki düzeyleri arasındaki ilişkilerin değerlendirilebileceği bir envanter yapısı olmaması taşıma kapasitesinin net olarak belirlenmesini engelleyen bir durumdur. Ancak, Kültürpark'ın içinde bulunduğu kent dokusu ve temel yaşam koşullarını oluşturan hava-toprak-su ve mikro iklim koşulları dikkate alındığında “Ekolojik Olarak Yıpranmış” bir alan olduğu gerçeğini gündeme getirmektedir. Ayrıca, yönetimsel kapasitesinin gerekli bakım-onarım-yenileme gibi işlemleri gerçekleştirmede yetersiz kalması gibi nedenlerle Kültürpark açık yeşil alan ve kent parkı

işlevlerini tam kapasite ile yerine getiremediği görülmektedir. Bu noktada Kültürpark'ın anlık insan kapasitesinin yaklaşık 5.600 ziyaretçi olduğu unutulmamalı etkinlik planlaması bu doğrultuda gerçekleştirilmelidir.

Ayrıca, ekolojik kapasitesini iyileştirmeye yönelik toprak-su ve hava analizleri ile bir önlem-geliştirme programının oluşturulması, yönetim kapasitesini desteklemeye yönelik bir ihtiyaç analizi ile eylem programının geliştirilmesi gerekmektedir. Bu değerlendirmeler taşıma kapasitesine yönelik pandemi öncesi belirlenen standartlar çerçevesinde yapılmıştır. Gelecek dönemlerde yeşil alan standartlarının değişeceği ve bu değerlendirmelerin yeniden yapılması gerekebileceği unutulmamalıdır. Kültürpark'ın, kentlinin aktif-pasif rekreasyonel ihtiyacını karşılayan, sahip olduğu yüksek ekolojik potansiyel ile kent ekosistemini destekleyen ve kent kimliğini güçlendiren odak noktası özelliğini koruyabilmesi hem ekolojik hem de yönetsel kapasitesinin iyileştirilmesiyle sağlanabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

KAYNAKÇA

Aksoy, Y. (2009). Pazar Yerlerinin Şehir Planlaması Standart Ve İlkeleri Yönünden İncelenmesi: İstanbul İli Bakırköy İlçesi Örneği. *Journal of the Cukurova University Institute of Social Sciences*, 18(2).

Doğan, M. (2013). Bir Kriz Faktörü Olarak Taşıma Kapasitesi Aşımı ve Bozcaada Örneği. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 15(1). ss. 85-108.

Erdemir, B., 2018. Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Destinasyonların Fiziksel ve Psikolojik Taşıma Kapasitesi Analizi: Pamukkale Hierapolis Ören Yeri Örneği, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir.

Gül A. ve Atken M., 2005. Korunan Doğal Alanlarda Rekreasyonel Taşıma Kapasitesi ve Kavramsal Yaklaşımlar. *Korunan Doğal Alanlar Sempozyumu*, 8-10 Eylül 2005, Isparta, 485-494.

Harris, C. W., & Dines, N. T. (1998). *Time-saver standards for landscape architecture*. McGraw-Hill.

Kaptan Ayhan, Ç., ve Cengiz, T. (2008). Korunan Alanlarda Taşıma Kapasitesinin Belirlenmesi: Troya Tarihi Milli Parkı Örneği, *İntepe Değerleri Sempozyumu*, 95-106.

Manning, R. E. (2013). *Parks and carrying capacity: Commons without tragedy*. Island Press.

Mathieson, A.R. and Wall, G. (1982), *Tourism: Economic, Physical and Social Impacts*, Longman, Harlow, Essex.

Prideaux, B. (2000). The resort development spectrum—a new approach to modeling resort development. *Tourism management*, 21(3), 225-240.

Sönmez Türel, H., Küçükerbaş, E.V., 2011. Kapasite Kavramına Peyzaj Mimarlığı Bağlamında Genel Bir Bakış, *ADÜ Ziraat Fakültesi Dergisi* 2011; 8(2) : 47 – 55.

Steiner, F. R., Butler, K., & American Planning Association. (2012). *Planning and urban design standards*. John Wiley & Sons.

Stewart, M. C. (1993). Sustainable tourism development and marine conservation regimes. *Ocean & coastal management*, 20(3), 201-217.

Watson, G. L., & Kopachevsky, J. P. (1996). Tourist carrying capacity: a critical look at the discursive dimension. *Progress in Tourism and Hospitality research*, 2(2), 169-179.

Yılmaz, S., & Bulut, Z. (2003). Kentsel mekânlarda çocuk oyun alanlarının yeri ve önemi: Erzurum örneği. *Milli Eğitim Dergisi*, 158, 45-51.